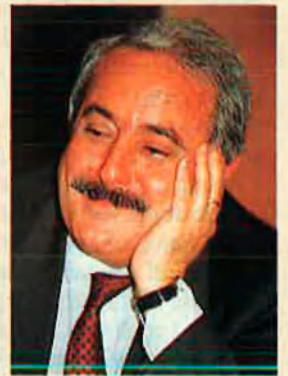

INTERROGANTS D'UN JUDICI

A les 17.56 hores del 23 de maig de 1992, 550 quilos d'explosius reventaven sota el primer cotxe escorta del jutge Falcone. El magistrat antimàfia moria assassinat. Ara, el tribunal té la paraula.

El 23 de maig del 1992, a Capaci, era assassinat el jutge Falcone (dalt). Aquest magistrat ha esdevingut un mite en la lluita contra la màfia.

"Mors generalment perquè estàs sol o perquè has entrat en un joc massa gros. També mors perquè no disposes de les necessàries aliances. A Sicília la màfia colpeix els servidors de l'estat que l'estat no ha aconseguit de protegir". (Giovanni Falcone, *Cose di Cosa Nostra*. Rizzoli, 1991).

Paraules premonitòries d'un jutge que avui ja és un mite a Itàlia, un home que, amb mètodes innovadors, va representar el punt culminant de la lluita antimàfia. Ara Itàlia processa els autors de la seva mort, esdevinguda el 23 de maig del 1992, a Capaci. De totes maneres, els inductors de l'atemptat, els autèntics "padrins" que van ordenar l'acció, o si més no que van col·laborar en l'assassinat, presumptament des d'un *palazzo* de Roma, no seuen al banc dels acusats del Tribunal de Caltanissetta. La Itàlia dels misteris sense resoldre, dels poders ocults, afegeix un altre interrogant a la ja llarga llista de la seva història més recent.

Les primeres pletes i el creixement a Sicília dels moviments antimàfia, van crear un ambient d'optimisme aturat a cop d'atemptat. Per primera vegada s'estaven aconseguint èxits parcials de mobilització ciutadana.

Va ser una tarda assolellada, també de primavera del 1991, un any abans de l'atemptat, que un Giovanni Falcone, més amic d'escoltar que no pas de parlar, ens rebia al seu pis de la Via Notarbartolo de Palerm. Era, i així li agradava de definir-se, un servidor de l'estat. Un funcionari, emperò, que difícilment encaixava en la grisor, en l'apatia o en la ganduleria a què ens té acostumada l'administració, i no sols la italiana. Falcone tenia l'esperit, la preocupació i l'astúcia del caçador. No manifestava exteriorment cap indici de debilitat. Però era difícil de veure en ell els estralls que deixa una vida blindada i gairebé monacal, plena de solitud i amb un espai molt limitat per a la privacitat. No va voler tampoc comentar res de l'aïllament al qual el sotmetien les autoritats de Roma, i només va fer algun breu apunt del paper que tenen la costa catalana i moltes immobiliàries del nostre país en l'emblanquiment de diners de la Màfia siciliana...

Es presentava com un entrevistat impossible, però, de la seva admiració pel desaparegut Sciascia —capaç com ningú més d'interpretar les misèries i grandeses d'una Sicília turmentada—, en va sortir, en clau literària, una reflexió interessant: "La Màfia no solament és criminalitat, sinó també cultura siciliana, i és com a tal que ha de ser tractada".

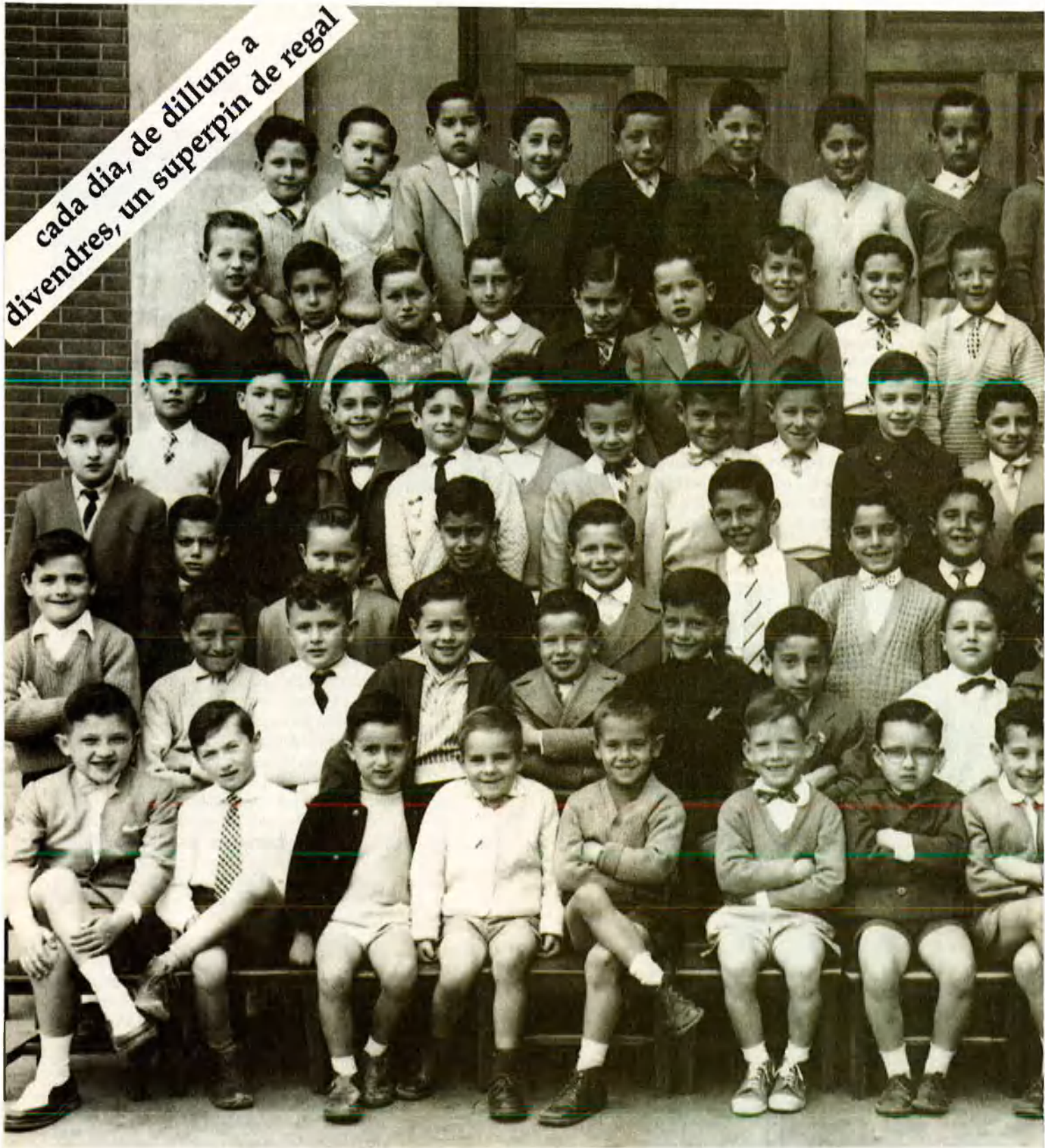
Ell (nascut al 1939 a la Piazza Magione, un degradat barri palermità que un dia havia estat noble) coneixia com ningú els signes, el llenguatge, els codis, les amenaces, el significat fins i tot del silenci dels *capi* i sicaris.

Falcone era conscient, com la majoria dels jutges palermitans compromesos, que els seus enemics (no sols dins l'organització mafiosa) eren poderosos i que algun dia podien coincidir factors similars als que havien originat, deu anys abans, l'atemptat mortal contra el prefecte de Palerm, Carlo Alberto Dalla Chiesa, abatut amb un Kalàixnikov.

La Màfia respecta els forts, els poderosos,

cada dia, de dilluns a divendres, un superpin de regal

Cada dia, de dilluns a divendres, et regalem un superpin de la Història

**SI ET VAN FER
ESTUDIAR TOTA
"LA RECONQUISTA"
I MOLT POC DE
"LA RENAIXENÇA",
DIUMENGE QUE VE
HAS DE COMPRAR
L'AVUI.**

*Si t'ho van explicar tot
sobre "los Reyes Católicos"
i molt poc de Jaume I, si tot era
"Agustina de Aragón" en comptes del
Timbaler del Bruc,
els diumenges compra l'Avui.
Perquè cada diumenge
amb l'Avui hi trobaràs un nou
fascicle del col·leccionable "CATALUNYA,
HISTÒRIA I MEMÒRIA",
la forma més fàcil de conèixer,
ara que pots, la nostra història.
A més, cada dia, de dilluns a divendres,
col·lecciona els 36 superpins
de la història de Catalunya.*

AVUI

Tot i en català.

de Catalunya. 36 pins per col·leccionar.

però no dubta a desfer-se dels qui considera dels. No hi ha pressa. Les condemnes a mort es decreten un dia determinat, però l'execució de la sentència pot trigar anys. Falcone havia de morir només quan, un cop traslladat a Roma i apartat del dia a dia del Palau de Justícia de Palerm, el seu cap era ofert en safata de plata als assassins.

Els fiscals de Caltanissetta que investiguen l'atemptat, en el qual també van morir l'esposa de Falcone, Francesca Morvillo, i tres membres de l'escorta, han volgut deixar clar que hi ha indicis de responsabilitats més enllà de l'ordre donada pel màxim *capo* de la màfia siciliana, Totò Riina. "Hi ha investigacions separades, encara en curs, per verificar una presumpta convergència d'interessos de Cosa Nostra i d'uns altres grups criminals, polítics i financers", han afirmat els acusadors. La teoria conspirativa té, doncs, prou elements contrastats perquè sigui versemblant.

Negligències i detencions. L'endemà de l'atemptat era diumenge i de tot el món arribaren a Palerm mostres de solidaritat. Al lloc de la matança una multitud de curiosos observava el cràter de tres metres i mig de profunditat i gairebé cinc de diàmetre, tot consumint *panini* amb begudes de les parades ambulants.

Escampada per un perímetre de tres-cents metres, la ferralla dels cotxes. Ningú no va ordenar de precintat la zona per facilitar la feina dels investigadors. A aquesta negligència evident, cal afegir-hi la pluja de la nit. Tres dies després, el tram destruït era asfaltat de nou: esperaven la reina Elisabet d'Anglaterra.

Tot i la imprudència i la ineficàcia demostrada per la policia (autèntica o premeditada, no se sabrà mai), hi va haver qui va esforçar-se fins al límit per treure l'entrellat d'un assassinat que commovia l'opinió pública internacional.

Gianni De Genaro (de motiu Dick Tracy) aleshores cap de la Direcció Investigadora Antimàfia (DIA) i el nord-americà Louis Freeh, que fou nomenat director de l'FBI l'any 1993, eren amics personals de Falcone; gent íntegra i disposada a arribar al final. Gràcies a ells, i a l'andònim *capitano Ultimo* (responsable de la detenció del gran *capo* Totò Riina), a la "sala-búnquer" del Tribunal de Caltanissetta s'examinarà la causa contra quaranta-un acusats de l'atemptat.

Entre les proves dels fiscals, n'hi ha una de cadbal, aportada per l'FBI: l'anàlisi del DNA (codi genètic) de les mostres de saliva extretes de les burilles de les cigarretes que fumaven els assassins a l'escenari del delictes.

Les primeres pistes i el creixement a Sicília dels moviments antimàfia, que per primera vegada assoliren èxits parcials de mobilització ciutadana, van crear un ambient d'optimisme que va durar poc. El 19 de juliol, un altre ma-

L'acusació més clara de la implicació d'Andraotti amb la Màfia vingué de boca del xofer del capo Totò Riina. Tres anys abans, Falcone havia aconseguit proves irrefutables que empresaris propers al sector andraottlà de la Democràcia Cristiana eren homes forts de la Màfia.

gistrat, Paolo Borseilino, considerat el successor de Falcone, queia assassinat a la Via Amelio de Palerm. Cinc policies de l'escorta morien també atuits pel potent cotxe-bomba. Mai la Màfia no s'havia atrevit a tant. L'estat italià era arraconat contra les cordes. Un estat que a Sicília pràcticament no existeix. La decisió de desplegar tropes no soluciona res i més aviat és revela com un gest absurd.

De totes maneres, l'esforç per a desmantellar la conspiració contra allò que, en la pràctica, és la presència més palpable de l'estat a l'illa (el poder judicial) continua amb fruits importants. Els membres de la gran cúpula de Cosa Nostra cauen a poc a poc en mans de la policia. En tots els casos els troben a casa, on se senten més segurs. La voluntat política de lluita contra la Màfia inicia doncs un procés de transformació. En conseqüència, el gran *capo* Totò Riina té companyia a les gàbies del tribunal. Es tracta del cap de la Màfia de Catània, Nitto Santapaola, i del cunyat de Riina, Leoluca Bagarella, arrestat a final de juny. Tots han de respondre ara de l'acusació per la mort de Falcone davant el tribunal de Caltanissetta. Múltiples imputacions, per associació mafiosa i desenes d'activitats criminals, els esperen més endavant.

Un fenomen, que Falcone mateix ja havia experimentat amb èxit, es revela fonamental en el procés. Importants peces clau de l'organigrama mafios decidixen de col·laborar amb la Justícia i d'aportar testimonis i proves de fets crucials. Són els anomenats *pentiti* (penedit). Històricament potser el penedit més important ha estat Tomaso Buscetta, "Don Massino". Gràcies a la confiança dipositada en Giovanni Falcone —i la protecció de l'FBI, que li canvià fins i tot la cara— Buscetta va fer possible a l'any 1984 l'emissió de 366 ordres de captura i l'obertura, l'1 de febrer de 1986, del procés més espectacular contra l'organització criminal: 475 mafiosos presents a la sala com a acusats, 1.314 interrogatoris i 50.000 anys de presó demanats pels fiscals, són algunes dades d'aquell *maxiprocesso*.

Par què Falcone? La història de la Itàlia d'aquests últims quaranta anys és plena d'interrogants i de sospites. El cas de l'atemptat de Capaci és un episodi més. El Tribunal de Caltanissetta ha utilitzat els últims avenços en realitat virtual i informàtica per reconstruir l'atemptat, però poc, molt poc, s'ha dit de la complicitat de certes persones o estaments de l'estat, que podien haver facilitat les coses a l'organització mafiosa. Els serveis secrets havien interceptat, dies abans de l'atemptat, algunes trucades amb telèfons mòbils que feien pensar que alguna cosa es preparava contra Falcone. Ningú no va encendre el llum d'alarma.

El socialista Claudio Martelli, llavors ministre de Justícia, i ara processat per corrupció, mai

no ha volgut parlar clarament de l'atemptat. Falcone era, el maig del 1992, el candidat més autoritzat per a ocupar la direcció de la super-fiscalia antimàfia que ell mateix havia ideat. Al marge de les famílies mafioses, era evident que tenia enemics a Roma. Però, molts dels seus companys magistrats el consideraven presumptuós, vanitós, amb massa contactes periodístics i polítics...

La seva decisió d'investigar el que s'anomena "el tercer nivell", el nivell polític de la cúpula mafiosa, feia tremolar molts homes encara poderosos aleshores en una Democràcia Cristiana i en un Partit Socialista que semblava impossible que un dia fossin desmantellats.

Luciano Violante, vice-president del Parlament i ex-president de la comissió antimàfia llança una hipòtesi: "No sé si les coses que s'han dit d'Andreotti a propòsit de reunions o telefonades són veritat, però no les podem ignorar. Falcone estava del tot convençut de la relació estreta entre Màfia i política, però volia arribar-hi de la manera més sòlida possible, sense dreceres".

El magistrat podia ser a punt d'aconseguir una prova definitiva. Al seu ordinador personal, quan va morir, hi havia dades clau d'aquest nivell. L'acusació més clara contra Giulio Andreotti, pel seus presumptes lligams amb la Màfia, arribà tres anys després, de boca de l'ex-xofer de Totò Riina. De totes maneres, no oblidem que Falcone havia estat qui havia aconseguit proves irrefutables que els cosins Nino i Ignazio Salvo, dos empresaris sicilians vinculats al sector andreottità de la Democràcia Cristiana, eren importants homes de la Màfia.

Falcone no podrà ser al judici contra Andreotti, per associació amb la Màfia, que començarà el 26 de setembre a Palerm, però de segur que hi tindria molt a dir. **Vicenc Lozano**

Una operació mil·limètrica

El 23 de maig del 1992 era dissabte i Falcone havia anat a treballar com un dia normal al seu despatx de la direcció d'Afers Penals del Ministeri de Justícia de Roma. S'hi va estar fins al migdia. Va tornar a casa. La seva dona, també magistrada, no hi és, però ella l'ha telefonat a mig matí per dir-li que, tot i que no ho tenia previst en principi, decideix d'acompanyar-lo per passar el cap de setmana junts a Palerm.

Es troben a les quatre de la tarda al Ministeri i des d'allí, amb un cotxe blindat, fan cap, per la via Appia, a l'aeroport de Ciampino. Un sicilià que viu a Roma, Giusto Sciarabba, fa el senyal perquè comenci l'operació. Telefona a Raffaele Ganci, un petit *capo* que té una matalasseria davant per davant del domicili de Falcone a la Via Notarbartolo. Durant dies Ganci es va estar a l'espera, espiant els moviments del xofer del jutge, Giuseppe Constanza. Aquest, no tarda a sortir de la casa i agafa el Fiat Croma blindat del jutge.

Constanza —que no s'adona que dos familiars de Ganci el segueixen amb moto— es trobarà a l'aeroport amb els agents de l'escorta que poc abans han arribat amb dos cotxes, del mateix model del magistrat, a l'aeroport palermità de Punta Raisi.

L'avió Falcon de la Cai (la societat dels serveis secrets) surt poc després de les cinc de la tarda de Ciampino. A la mateixa hora "Nino" La Barbera, Antonino Gioè, Giovanni Battaglia, Giovanni Brusca, Salvatore Biondino (xofer de Riina), Pietro Rampulla (especialista en explosius) i Antonino Troia, es troben reunits, com des de fa 15 dies, a la caseta que Troia té prop de l'autopista que uneix Punta Raisi amb Palerm. Fumen cigarretes, beuen vi i xerren a l'exterior de la barraca. La Barbera rep una trucada pel telèfon portàtil de Ganci; han de preparar-se.

Gioè, Troia i Battaglia activen aleshores l'interruptor del dispositiu electrònic que ha d'accionar, a través d'un comandament a distància, els 550 quilos d'explosius que han col·locat en un conducte d'aigua que travessa l'autopista, a l'altura de la població de Capaci.

A les 17.43 el Falcon aterra a Punta Raisi. "L'enemic número u de Cosa Nostra" decideix, com sempre sol fer, de conduir ell mateix el vehicle, amb la dona al costat. Al davant i al darrere els cotxes de l'escorta. L'helicòpter, el cotxe d'observació i els vint agents de què havia disposat Falcone, des de l'atemptat fallit d'Addaura, el juny del 89, li havien estat retirats feia ja cinc mesos.

Quan el seguici emprèn el camí de Palerm, La Barbera en comunicació constant per telèfon mòbil amb els qui han d'accionar els explosius, segueix els tres cotxes per comunicar la velocitat. Un minut abans d'arribar al punt fatídic deixa l'autopista A-29, per la sortida de Carini.

Des de la caseta, els assassins tenen una bona perspectiva de l'autopista. S'han encarregat fins i tot de tallar les branques de dos arbres que podien molestar la visió.

Són les 17.56. Giovanni Brusca prem el botó del comandament a distància en el moment precís. El primer vehicle de l'escorta, sota el qual esclata l'explosiu, surt disparat a dos-cents metres. Els tres ocupants queden destrossats. El cotxe del jutge rep l'impacte de l'ona expansiva. Quan els tres policies del segon vehicle d'escorta s'apropen veuen que Giovanni Falcone gira encara el cap. Al seu costat, la seva esposa Francesca ha quedat esquarтерada. El jutge mor al cap de pocs segons.

A un apartament de Palerm, Salvatore "Totò" Riina brinda amb els altres *capi* per l'èxit de la carniseria. No s'accontenta amb *spumante*, i demana xampany francès. **V. L.**

Soterrament del jutge Falcone i la seva esposa. Una mort anunciada.